

"מכירים ומוקירים – תרומתם של ניצולי השואה למדינת ישראל"

מבוא

"חיי התחילו מן הסוף..."

קודם הכרתי את המוות, האימה

ורק אחר כך – ההולדה.

גדלתי בתוך ההרס, בממלכת השנאה

ורק אחר כך ראיתי בניה.

חיי התחילו מן הסוף ורק אחר כך

חזרו לתחילה. שבתי לתחייה.

זה לא היה סתם, לא היה סתם

מפני שהטוב – הוא לא פחות חזק מן הרע!

וגם בי יש הכוח לא להיכנע.

אני עובדה!..."

הלינה בירנבאום, ניצולת שואה מתארת בשירה את חייה שהתחילו מן הסוף(מתוך: ניגון פנימי, טרקלין, תל אביב 1985, עמ' 9).

לקראת יום השואה תשע"ד בחרה מערכת החינוך להעלות על נס את השתתפותם של ניצולי השואה בבניינה ובביסוסה של מדינת ישראל.

בחרנו לעסוק לקראת יום השואה תשע"ד בפרק חשוב ומשמעותי בתולדות השואה, פרק התקומה. ניצולי השואה קמו "כעוף החול" הם ביקשו שלא לשקוע בעצב וביגון הם גם לא בחרו בנקם. למרות הצער והשכול הם בחרו לשקם את חייהם להקים משפחות ולתרום לבניינה של החברה הישראלית ולתקומתה של המדינה.

"ניצולי השואה הטביעו את חותמם בכל תחום מחיי המדינה: בהתיישבות, בכלכלה, בעיצוב מערכת המשפט ואופייה של מדינת ישראל כמדינה מוסרית ודמוקרטית,

באומנות ובתרבות ובכל שאר תחומי החיים" (נח פלוג, בתוך: "מזכר" כתב עת לענייני שואה יוני 2011).

הבחירה של הניצולים לשוב, להאמין באדם, לבנות בית, להקים קהילה היא בבחינת מופת אנושי וראוי שנכיר ונוקיר את פועלם – את סיפור הבנייה מן האפר במישור האישי ובמישור הלאומי כאחת.

עם סיום המלחמה כבר מרגעי השחרור הראשונים עמדו הניצולים מול השאלה "לאן?" הניצולים, ילדים ומבוגרים כאחד, התמודדו עם מציאות קשה, העולם שהכירו לפני המלחמה אבד לעד והעתיד לוט בערפל. רובם בחרו באפשרות לבנות את חייהם בארץ ישראל. לא אחת נשאלת השאלה: כיצד הניצולים, אחרי שנים של אימה, אובדן, סבל, כשהם רדופי זיכרונות וחסרי משפחה הצליחו לשקם את חייהם, להירתם למאמץ להקמת המדינה, להקים בית ומשפחה, להגן על המדינה ולקחת חלק בפיתוחה בכל תחומי החיים. תהליך הקליטה בארץ החדשה ובחברה הישראלית היה מורכב ולא פשוט. כבר בראשית דרכם, מיד בהגיעם ארצה יצאו אל שדות הקרב לקרבות שהבטיחו את עצמאותה של המדינה היהודית.

במלחמת העצמאות רבים מהלוחמים היו ניצולי שואה. נזכיר ונזכור את 375 מבין ניצולי השואה, שנפלו במלחמת העצמאות המכונים "נצר אחרון", לוחמים שנותרו שריד אחרון למשפחתם שנספתה כולה בשואה ולחמו עד מותם בקרבות בארץ בלי להותיר אחריהם משפחות ובלי שתרומתם תיחקק בתודעה הלאומית.

תכנית זו " מכירים ומוקירים – תרומתם של ניצולי השואה למדינת ישראל" תשולב בתכנית הכוללת להוראת השואה, והינה חלק מהפרק האחרון "החזרה לחיים". אנו מבקשים לקיים בכתה לפחות שני שיעורים כאשר המורה בוחר/ת את המערכים המתאימים לכתה. יש לקיים פעילות העוסקת בכוחות הנפש שנדרשו לניצולים מיד לאחר השואה ולהמשיך בדרך בה הניצולים בנו חיים חדשים והשתתפו בהקמתה ובבנייה של המדינה. העוצמות שהתגלו בשיבתם של הניצולים לחיים, בהקמת המשפחות ובהשתתפותם בחיי החברה והרוח ובבנייתה של המדינה מהוות מופת לנו ולדורות הבאים. אנו מאמינים כי המפגש עם עולמם, סיפוריהם ופועלם של ניצולי השואה אשר בחרו לדבוק בחיים ולתת להם משמעות בתקומת המדינה יקרב את ציבור הניצולים אל הדור הצעיר, יעודד את בני הנוער לפעילות התנדבותית עם ניצולי שואה המעוניינים בכך ויחזק את הקשר הבין דורי.

פעילויות ומערכי שיעור עבור תלמידי בית הספר היסודי

המילים המסומנות מהוות קישור לאתרי אינטרנט בהם מערכי שיעור והפעלות.

מחפשים בית- אתר "יד ושם"

שיעור זה מנסה לגעת בנקודת המפגש בין השואה להקמתה של מדינת ישראל בהיבט האישי. בשיעור ננסה לבחון את התהליך שעברו ילדים ניצולי שואה מסיום המלחמה ועד שלבי הקליטה הראשוניים בארץ. שיעור זה יעקוב אחר סיפורם של חמישה ילדים ניצולים. סיפוריהם יגוללו לפנינו את הקשיים שהיה עליהם להתמודד אתם בסוף המלחמה, את ההתלבטות בשאלה היכן ימשיכו וישקמו את חייהם, את ההחלטה לעלות לארץ ואת תהליך הקליטה הראשוני בה.

"פחות אבל עוד כואב"- סיפורו של אורי אורלב – אתר "יד ושם"

פעילות המפגישה את התלמידים עם דמותו של הסופר אורי אורלב. פרקי חיו של הסופר אורי אורלב מסופרים מנקודת מבט של ילד. חלומותיו ותקוותיו משתקפים מתוך יצירותיו. בזכות דרך התמודדות נפלאה זו שאימץ לעצמו הפך אורי לסופר המשתמש בכתיבה כדרך לזכור את העבר ולספר עליו.

פעילויות ומערכי שיעור עבור תלמידי בית הספר העל יסודי

"כמה עוצמה יש בהחלטה לנתב את האסון האישי לבנייה. הניצולים, בכוחות נפש וגוף מעוררי התפעמות, לא שקעו בניהיליזם ולא פנו לנקמה ולהרס, אלא בנו את ביתם והטביעו חותם ענק על החברה הישראלית ותרבותה. בכל אשר תפנה תמצא את טביעות אצבעותיהם. בלחימתם במלחמת העצמאות, בתעשייה, בהומור, בספרות ואפילו ביום יום.. סיפורם צריך לראות אור מתוך הוקרה לדור ההורים, שלאחר השואה השכילו לבנות, לאהוב ולשמוח בחייהם. לא חוסר אונים היה פה אלא ניצחון אישי" (מקור: חנה יבלונקה "לא מסכנים" ידיעות אחרונות 12.2.2008)

יחידה ראשונה : סיום המלחמה ושארית הפליטה, הניצולים שואלים לאן?

לאחר המלחמה, מאות אלפי פליטים יהודים, ניצולי שואה, שהצליחו לשרוד, ילדים ומבוגרים כאחת עמדו נוכח המציאות הקשה שהעולם שהכירו לפני המלחמה אבד לעד והעתיד לוט בערפל. ביחידה זו מגוון מערכי שיעור, פעילויות, ספרים ומקורות מידע המתארים את רגעי השחרור הראשונים ואת תחילת החיים, ואת רצונם של הניצולים למצוא משמעות חדשה לחייהם. זהו סיפורה של שארית הפליטה מרגע השחרור, בדרכה חזרה לחיים.

המילים המסומנות מהוות קישור לאתרי אינטרנט בהם מערכי שיעור והפעלות.

[שארית הפליטה - "יד ושם"](#)

מקבץ מערכי שיעור המתאר את ימי השחרור הראשונים ואת חייהם של הניצולים במחנות העקורים .

ילדים בסיום המלחמה- מינהל חברה ונוער

מטרות ההפעלה ללמוד על חווית השחרור של ילדים ניצולים ועל משמעויותיה השונות ולעמוד על גודל ההישג של ילדים ששרדו את אימי השואה והצליחו לשקם את חייהם

ומה הלאה? הניצולים על פרשת דרכים - מינהל חברה ונוער

מטרות ההפעלה להביא למודעות המשתתפים כי ניצולי השואה לא מצאו באירופה מקום מתאים לבנות בו מחדש את ביתם ולהבין את הצורך שחשו היהודים לאחר המלחמה להקים מדינה יהודית ריבונית כפתרון לבעיית היהודים

כאב השחרור והחזרה לחיים - מינהל חברה ונוער

פעילות חינוכית זו בוחנת את ימי השחרור הראשונים ואת תחילת חייהם החדשים של ניצולי השואה. הפעילות עוקבת אחר המסע המופלא שעשו ניצולי השואה מהרגע בו התבשרו על סיום המלחמה והם משוחררים, דרך הצעדים הראשונים שעשו בתקווה למצוא את משפחתם וביתם ועד ההכרה שהעולם שהכירו אינו קיים עוד ועליהם למצוא משמעות חדשה לחייהם. הפעילות מעלה שאלות הנוגעות למשמעות החזרה לחיים של ניצולי השואה.

ספרי קריאה מומלצים לתלמידי העל יסודי – מתוך אתר לוחמי הגטאות

• [שבעת המנעולים / מאת: אסתר שטרייט-זורצל](#)

• [שחק אותה / מאת: משה בנטוב](#)

יחידה שנייה: ניצולי השואה שותפים בבניינה וביסוסה של **מדינת ישראל.**

ביחידה זו מערכי שיעור, פעילויות ומקורות מידע אשר יסייעו לתלמידים להכיר ולהוקיר את סיפור חייהם של הניצולים ואת תרומתם המשמעותית לתחומי החיים השונים במדינת ישראל- בהקמת ישובים, בביסוס התעשייה, בתרומה לכלכלה, לאקדמיה, לעיתונות, לצבא, למערכת המשפט, לאמנות, ליצירה, לרפואה ועוד.

המילים המסומנות מהוות קישור לאתרי אינטרנט בהם מערכי שיעור והפעלות.

סרט - "עופות החול", ניצולי השואה בישראל

סרטו התיעודי של הבימאי מיכה שגריר החושף את סיפוריהם של ניצולי השואה אשר תרמו למדינה בתחומי החיים השונים. הסרט מובא כאן באדיבותה של עמותת "עופות החול".

הנחיות לצפייה בסרט " עופות החול"

למידת חקר – הכרות עם תרומת הניצולים למדינה

לפניכם קישורים לאתרים של "יד ושם" ובהם תערוכות המדגישות ומבליטות את תרומת הניצולים לבניינה של המדינה וביסוסה. אנו ממליצים לחשוף את התלמידים למידע עשיר זה ולקיים מערכי שיעור והפעלות בנושא.

המילים המסומנות מהוות קישור לאתרים ובהם תערוכות מאתר "יד ושם": **בחרנו** **בחיים**, **כאן ביתי**, **סגולות של זיכרון**, **ארכיון סרטי מדליקי המשואות**. הסבר מפורט על תוכנם של האתרים תכלו למצוא בסוף דף זה.

שלב ראשון – פתיחה

חשוב ליצור חיבור אישי של התלמידים לנושא. ניתן לקיים זאת באמצעות צפייה בסרט כגון "עופות החול" או לאפשר לתלמידים להיזכר באדם ניצול שואה שהזדמן להם להכיר או לשמוע עליו, ולאפשר לכמה תלמידים לספר עליהם ועל חייהם בעקבות השואה.

שלב שני- עבודה בקבוצות

חלוקת הכיתה לקבוצות עבודה. הקבוצה בוחרת תחום אחד בו ניצולי השואה תרמו לבניינה וביסוסה של המדינה לדוגמא: תחום ההתיישבות, התעשייה, המחקר, התרבות, האומנות

ועוד. חברי הקבוצה יציגו את התחום תוך התייחסות לדמויות מפתח וידגישו את משמעות התרומה לבניינה של המדינה (לדוגמא בתחום ההתיישבות יציגו התלמידים דמויות מפתח אשר פעלו להקמת ישובים ויציגו מפת ישובים, בתחום התעשייה יתייחסו התלמידים לדמויות מפתח ויתנו דוגמאות למפעלי תעשייה מובילים במדינת ישראל).

התלמידים יבחרו את הדרך בה הם רוצים להציג את עבודת החקר:

- עיצוב פוסטר / כרזה אשר יכללו שני אלמנטים: אלמנט ויזואלי ואלמנט מילולי.
- תכנון והכנת מצגת שיתופית .

שלב שלישי - הצגת התוצרים

- חשוב לחשוף את התלמידים למגוון העבודות אשר נעשו ע"י קבוצות הלמידה .
- ניתן לחשוף את התוצרים במליאת הכיתה בה כל קבוצה תציג את עבודתה , פרזנטציה.
 - הצגת התוצרים בתערוכה בה יוצגו הפוסטרים והכרזות שהכינו התלמידים.
 - הצגת התוצרים באתר האינטרנט הבית ספרי, מתן אפשרות תגובה ולמידת עמיתים באמצעות הפורום הבית ספרי.

שלב רביעי- עבודה אישית, עיבוד ורפלקציה על תהליך הלמידה

כל תלמיד יענה באופן אישי ובכתב על השאלות הבאות:

מה למדת ממטלה זו ?

מה היו הנקודות המשמעותיות בלמידה שלך את הנושא ? מה התחדש לך ?

לו יכולת לפגוש את אחת הדמויות שחקרת מה היית שואל אותה ?

אילו מסרים עולים מתהליך החקר שערכת מבחינה אישית ומבחינה לאומית?

מומלץ לשלב את הפעילות מיום השואה ועד יום העצמאות ולהדגיש את הפרק "שואה ותקומה" .

כעוף החול - על תקומתם של ניצולי השואה בישראל- מינהל חברה ונוער

באמצעות הפעילות המוצעת יכירו בני הנוער סיפורי מופת על חייהם של ניצולים שבחרו לדבוק בחיים ולתת להם משמעות חדשה. הפעילות תסייע לבני הנוער להכיר ולהוקיר את סיפור חייהם של הניצולים ואת תרומתם המשמעותית לתחומי החיים השונים בישראל – בהקמת ישובים, בביסוס התעשייה, בתרומה לכלכלה, לאקדמיה, לעיתונות, לצבא, למערכת המשפט, לאמנות, ליצירה, לרפואה ועוד.

דמותו ופועלו של הרב ד"ר צבי עזריה הרמן-הלפגוט ז"ל- "יד ושם"

פעילות חינוך והוראה מתוקשבת מתוך אתר "יד ושם" הפעילות מזמנת היכרות עם דמותו ופועלו של הרב ד"ר צבי עזריה הרמן- הלפגוט ז"ל כרב, כמנהיג רוחני, היסטוריון, פילוסוף, אישיות ציבורית ואיש חינוך.

בחרנו בחיים – ניצולי השואה במדינת ישראל

תערוכה על תרומתם של ניצולי השואה בכל תחומי חיינו באמצעות סיפורים אישיים.

כאן ביתי – ניצולי השואה בישראל

תערוכה ובה תמונות דרכן אפשר ללמוד על פועלם של ניצולי שואה בתחומים של: ההתיישבות, התגייסות לצבא, תעשייה, כלכלה, משפט ותרבות. ישנם בקרבם ציירים וגרפיקאים, משוררים וסופרים, ספורטאים ורקדנים, אנשי אקדמיה ואנשי רוח (מתאים גם ליסודי).

גולות של זיכרון – 65 שנות יצירה של ניצולי שואה

התערוכה "סגולות של זיכרון" פותחת צוהר למאגר ההבעה האמנותית של ניצולי שואה, המאפשר למי שלא היה שם לגעת במציאות שיש לה מרכיבים חזותיים. לצד היצירות מובאות עדויות מוקלטות של האמנים הניצולים.

ארכיון סרטי מדליקי המשואות

בארכיון סרטים קצרים המספרים את סיפורם של מדליקי המשואות המוקרנים עם הדלקת המשואה.

חללי "נצר אחרון"

חללי נצר אחרון הם ניצולי שואה שנותרו שריד אחרון ממשפחתם הגרעינית(הורים , אחים, אחיות, בנים ובנות) שחוו על בשרם את אימי השואה בגטאות ו/או במחנות הריכוז וההשמדה ו/או במנוסה ובמסתור בשטחים שנכבשו על ידי הנאצים ו/או בלחימה לצד אנשי המחתרת או הפרטיזנים בשטחי הכיבוש הנאצי. הם עלו לארץ בשנות מלחמת העולם השנייה או אחריה, לבשו מדים ונפלו במערכות ישראל.

ביחידה זו קישורים בנושא הנצר האחרון: ספר, פעילות וסיור לימודי למודי בעקבות חללי הנצר האחרון.

ספר נצר אחרון בהוצאת משרד הביטחון ויד ושם

שיעור הכנה לצעדת "השביל המחבר" – מינהל חברה ונוער

בשיעור זה התלמיד יתוודע, לחשיבות הנצחת חללי "נצר אחרון" בהקשר של שואה ותקומה. התלמיד יתרשם מנכונותם של "שורדי השואה", שהם הנצר האחרון למשפחתם, להיות שותפים במלחמה על תקומת המדינה.

סיור לימודי : ערכת "השביל המחבר" - מינהל חברה ונוער

מוצגת לפניכם תכנית ההדרכה לסיור בשביל המחבר בין יד - ושם והר הרצל. צעדת השביל המחבר היא מסע יוצא דופן בזמן ובזיכרון היהודי, השביל מחבר בין יד-ושם להר הרצל. השביל מחבר בין שם לכאן, בין הפזורה היהודית למולדת העם היהודי, בין גלות וחורבן בניכר לחיים של בניין ותקווה במדינת ישראל המתחדשת.